

HAMSUN - NYTT

Knut Hamsuns verk og virkning i inn- og utland

Nr.1, mars 2005, 17. årgang

**Åpner et Hamsun-verk
operaen i Bjørvika
i 2008?**

Hamsun-Selskapets informasjonsblad

utgitt av Kompetansesenteret ved Knut Hamsun videregående skole, Hamarøy

Redaktøren har ordet

Elke Kriehn

Hamsun synes å bli nevnt først og oftest når nordmenn diskuterer nazisme. Diskusjonene er hissige og preget av sterke og motstridende følelser. Kjærligheten for Hamsuns bøker og stoltheten over ham som nobelprisvinner skal forenes med sinne, skuffelse og ekstremt ubehagelige erkjennelser om dikterens politiske holdninger - som ingen med den kjente fasit i hendene, kan forsvare.

Flere tiår er gått siden nazismen herjet i Norge, og mye er skrevet og sagt om den tiden. Jeg mener at de nye biografiene om Hamsun, Haugans så vel som Kolloens, har bidratt betydelig til å legge det meste av fakta på bordet. Hvis man leser alt det som til nå er skrevet ut fra forskjellige synsvinkler om Hamsuns

liv, og tilføyer litt egen historiekunnskap, kan sikkert mye av polemikken erstattes av saklige argumenter. Og det trengs.

For, mens man fortsetter her til lands med å slåss om fortidens korrekte tolkning og tar nazismeideologiens enkelte elementer med vitenskapelig pinsett til analyse, er denne ideologien for all del ikke død. Man skal være forsiktig med å føle seg i trygg historisk avstand fra den. I Dresden i den tyske delstaten Sachsen har siden september 2004 igjen sittet folkevalgte av et nazistisk parti i parlamentet. Som tysker følger jeg denne utviklingen med stor bekymring.

Når det er sagt, er jeg egentlig mest opptatt av hvordan vi fra Hamsun-Selskapet kan svinge oss rundt etter denne "biografi-høsten" og igjen legge fokus på Hamsuns vakre litteratur. Det var jo egentlig det som vi har valgt oss som oppgave, ikke sant?

Elke Kriehn

ved

**Knut Hamsun videregående skoles
kompetanseformidling
Boks 83, 8298 Hamarøy
e-post: Elke.Kriehn@nflk.no**

Hamsun-Nytt er utgitt med støtte av Nordland Fylkeskommune.

"Så roes han på dødens elv og ind i den store ro"

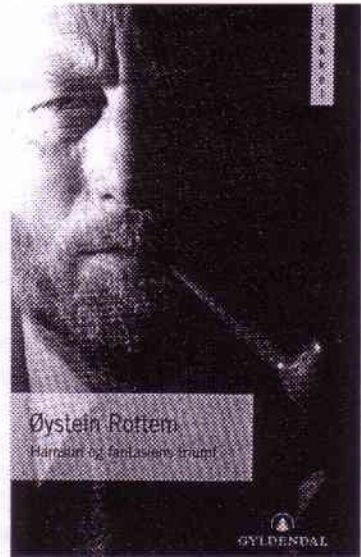
Øystein Rottem til minne

Søndag 5. desember fikk jeg en trist telefon fra København, Øystein Rottem var død, 58 år gammel. Uventet var det riktignok ikke, kreftsykdommen var uhelbredelig, men likevel så usigelig trist. Han var en av dem jeg trodde alltid skulle være der.

For Hamsun-Selskapets medlemmer tør Øysteins merittliste være kjent; mangeårig styremedlem av Hamsun-Selskapet, Dagbladets hovedanmelder, forfatter av bindsterke litteraturhistorier og utallige artikler om litteratur, med en udiskutabel forkjærlighet for Knut Hamsun.

Øystein var opprinnelig trønder, fra Hitra, utdannet ved Universitetet i Oslo (hovedoppgave om *Landstrykere*), ansatt i flere år ved Universitetet i Tromsø, gjesteprofessor ved Universitetet i Wien, men fra 1985 bosatt i København med sin familie.

Hamsun-dagene på Hamarøy har Øystein gjestet flere ganger som jovial og innsiktsfull foreleser, siste gang i 2002, da han også lanserte sin siste Hamsun-bok, *Hamsun og fantasiens triumf*. At Øystein trivdes i bøkens verden er det ingen tvil om, men alle som har møtt Øystein, ikke minst under Hamsun-dagene på Hamarøy, vet at han også på et enestående vis var et sosialt vesen, som i stor grad trivedes blant *mennesker*. Fraværet av Øysteins rause og lune

Øystein Rottem på første siden til sin siste Hamsun-bok. Han døde i desember 2005 i København.

nærvær er til å ta og føle på for mange.

Begravelsen fant sted fra den vakre norske sjømannskirken i København fredag 10. desember, der Hamsun-Selskapet var representert ved Nils M. Knutsen og undertegnede. Etter eget ønske ble Øystein lagt i båren iført en Hamsun-T-skjorte.

Kjære Øystein, jeg fikk gleden av å kjenne deg i over 20 år, takk for din absolutte *tilstedeværelse* i den mellommenneskelige situasjonen, takk for alle flotte stunder og alle gode minner som aldri vil dø!

Even Arntzen

OPERA

Åpner et verk av Hamsun operaen i Bjørvika i 2008?

Operaen i Bjørvika får kanskje en veldig spesiell åpningsforestilling i september 2008. Hans Werner Henze, tysk komponist som har bodd i Italia helt siden 1953, skal skrive en ny opera basert på Hamsuns "Mysterier". Operasjef Bjørn Simensen til VG (18.12.04): "Hvis alle brikker faller på plass, er 'Mysterier' en svært aktuell kandidat i forbindelse med åpningen. Men vi jobber også med andre alternativer. (...) Ettersom vi nå får tre saler å spille i, er det store muligheter for bredde og variasjon." Hans Werner Henze er 78 år gammel. Han er ifølge Arne Nordheim en usedvanlig interessant komponist som hittil har skrevet nesten 30 operaer, 10 symfonier og et dusin balletter. Helt mot slutten av andre verdenskrig ble Henze utkommandert til krigstjeneste og måtte arbeide med propagandafilmer. Han ble fengslet i England etter krigen, men som venstreradikaler slapp han fort ut og ble snart en drivkraft i europeisk musikk. Han bosatte seg først på Ischia i Italia (hvor før øvrig Henrik Ibsen i 1867 skrev "Peer Gynt"). I 1967 flyttet Henze til Cuba etter at han året før hadde skrevet et requiem for Che Guevara. Men han vendte snart tilbake til Italia hvor han i dag bor i vinbyen Marino, sør for Roma. - På spørsmålet, om kombinasjonen

"Hamsun og tysk komponist" ikke lukter krangel og strid, humrer operasjefen Simensen: "Ja, og så skal jeg selvfølgelig be Hans Fredrik Dahl skrive programkommentarene."

INTERNASJONALT

Hamsun på spansk: Knut Hamsuns forfatterskap er etterspurt i utlandet som aldri før. Nå holder Kirsti Baggethun på å oversette mange av Hamsuns romaner til spansk. Arbeidet med "Pan" er avsluttet, "Markens grøde" skal foreligge i slutten av 2005. Allerede på 90-tallet hadde Baggethun fått utgitt "Mysterier" og "Sult" i spansk oversettelse.

Promoterer Hamsun i Spania: Bokhandleren i Covarrubias, en liten landsby tre timer nord for Madrid, vil at hans butikk *Libreria Tierra de Fuego* skal være et sentrum for nordiske bøker på spansk. I hyllene står Gaarder, Heyerdahl, Ibsen og Seierstad – men Miguel Lopezs personlige favoritt er Knut Hamsun. "Sult, eller *Hambre* på spansk, er utrolig fascinerende," sier han. "Skrivemåten til Hamsun er svært kompleks." (*Aftenposten Morgen* 29.12.04)

Hamsuns debutbok på fransk: Romanen "Den Gaadefulde", utgitt i 1877 som Hamsuns første bok, inspirerte tydelig den franske

lyrikeren Pierre Grouix, da han deltok i lanseringen av bokens nyttgivelse under Hamsun-dagene i august 2004. "Denne vil jeg oversette til fransk," utbrøt han ifølge lederen av Hamsun-Selskapet, Even Arntzen. Oversettelsen er nå ferdig, og forlaget vil gi den ut i løpet av våren. Forordet ble skrevet av Regis Boyer ved Sorbonne-universitetet. Boyer har fra før selv oversatt flere av Hamsuns bøker til fransk. (*Nordlys* 30.12.04)

B Ø K E R

Kritisk anmeldelse av "Solgudens fall": I en anmeldelse av Jørgen Haugans litterære Hamsun-biografi "Solgudens fall" (*Prosa*, Jan. 2005) finner Even Arntzen fra Universitetet i Tromsø lite grunn til å være fornøyd med boken. Han er skeptisk til i hvor stor grad livsgjennomgangen kaster nytt og forklarende lys over den dikteriske utvikling, spesielt etter at Haugan allerede i forordet innrømmer en "urokkelig konstant" fascinasjon for Ibsen, mens han beskriver sitt forhold til Hamsun som ambivalent og preget av "svingende sympati". Utgangspunktet for Haugan blir dermed bl.a. spørsmålet: "Hva er det Hamsun har og som gjør hans forfatterskap så fascinerende, når han i den grad mangler sansen for det som gjør Ibsen til en stor dikter?" Arntzen slår dessuten fast at det er "svært mange hårreisende faktafeil og regulære feillesninger å slå ned på," og han kommer med flere konkrete eksempler så vel fra

Hamsuns livshistorie som fra Haugans teksttolkninger. Men mest kritisk ser Arntzen på Haugans påfallende iver etter å ta Hamsun. "Haugan seiler under falskt flagg når han i forordet hevder at hans hovedanliggende er "dikteren Hamsun". Nei, det viktigste for Haugan er ikke å få kastet nytt lys over Hamsuns bøker, men å slå fast en gang for alle, med alle midler, redelige og mindre redelige, at Knut Hamsun var en fullblods nazist," mener Arntzen og velger å kalle Haugans verk "et sluggerarbeid – om enn friskt og freidig ført i pennen." I samme anmeldelsen diskuterer Arntzen forskjellige bestanddeler av nazismens ideologi og hvorvidt Hamsun var berørt av dem, noe som utløste en ganske betent debatt med Cappelen-direktør Anders Heger i *Dagsavisen* (12./15.02.05) og på NRK P2 (18.02.05).

"Så mange slags kjærlighet": Boken av Gerd Høst om Ellinor Hamsun ble anmeldt av Harald Næss i *Fædrelandsvennen* (31.12.05): "Gerd Høst kom til å stå Ellinor nær og forteller med innlevelse, forståelse og klarsyn om sine møter med Knut og Marie Hamsuns eldste datter. Som bidrag til litteraturen om Knut Hamsun er denne tragiske historien om dikterens datter spesielt verdifull, nettopp fordi den viser hva alle de må betale som – uforskyldt – beveger seg inn i kunstnerens innerste sirkler." H. Næss er som kjent utgiveren av Hamsuns brev.

Hamsuns Nordland: Den siste Hamsun-boken av Karl Erik Harr, utgitt i 2004, har sikkert allerede gledet mange av våre lesere. For dem som ikke er blitt oppmerksom på den ennå, skal den nevnes her. I "Hamsuns Nordland" har Karl Erik Harr malt nye akvareller som akkompagnement til sin egen tekst om mannen og dikteren Knut Hamsun da han bodde på Hamarøy og reiste rundt i Nordland og Troms. "Landskapet her nord med all sin skjønnhet skulle bli mitt liv. Og gjennom Hamsuns bøker ble det befolket, ja besjelet av alle hans menneskeskjebner og stemninger", sier Karl Erik Harr i forordet til sitt verk.

Leserpris i stedet for Bragepris: Ingar Sletten Kolloen var skuffet at han ikke fikk Brageprisen selv om han var nominert for tredje gang. "Jeg skrev takketalen i 1999, siden har jeg perfektjonert den for hver nominasjon. Den har blitt jævla god, vet du," sa han til en journalist i *Dagbladet* (03.01.05) – Kolloen fikk imidlertid *Den norske leserprisen* som stemmes fram av lesere i bokklubbens "Nye Bøker".

TEATER

Nytolker Hamsun: Geir Magne Pedersen (30), biolog og dramatiker fra Steigen, skriver et nytt Hamsun-basert stykke: "Demenshagen". Han kaller det en parafase over Hamsuns "Paa gjengrodde stier" og tar for seg Hamsun og datteren Ellinor som møtes i luftegård på Hamsuns gamle

dager. "Vi må snart fokusere på geniet Knut Hamsun og dvelte litt mindre ved det sosiale rasshølet som han var," sier Pedersen. Han mener at "det må gå an å se på Hamsun i et litt annet lys, utenfor det konvensjonelle, litt tunge, gammel-dagse språket." Nestlederen i Hamsun-Selskapet, Rolf Steffensen, hadde forespurgt Geir Magne Pedersen om han kunne tenke seg å gjøre noe på Hamsun. Steffensen mener at Knut Hamsun ikke må bli parkert i sin egen samtid. "Selskapet har et ansvar for å bidra til at flere får opp øynene for at Hamsuns stemme kan være aktuell også inn imot vår tids utfordringer." Pedersen som mange vil huske i rollen som "Minutten" under Hamsun-dagene 2002, ønsker på dette tidspunktet ikke å fokusere på en mulig oppsetning av stykket under Hamsun-dagene i 2006 – men utelukket er det ikke!

Benoni og Rosa i Tromsø: Den 4. november 2005 skal den offisielle åpningen av Hålogaland teaters nybygg i Tromsø finne sted. På den største av de tre scenene, Scene Vest, står en dramatisering av Hamsuns romaner "Benoni" og "Rosa" på programmet. Det er Tyra Tønnesen som både dramatiserer og har regi. Teatersjef Nils Johnsohn varsler et nytt blick på Hamsun: "Det vi skal gjøre er å åpne (romanene) for vår tid. Benoni er en mann som jobber så ivrig for Mack sin gunst at han glemmer å være menneske og glemmer å elske." (*Nordlys* 01.02.05)

”Det er lyset og menneskene og musikken som gjør teatret til et samlingssted (...). Det å sitte og affekttere for de andre at du er grepet. Det å overby dine medsitteere i å forstå kunst. ”

Knut Hamsun i *Segelfoss by*

Fire år med Hamsun-teater: På det samme nye teatret skal det jobbes på en større Hamsun-markering. ”Det er mitt mål at vi skal fordype oss i Hamsun og spille ett Hamsun-stykke i året de neste fire årene, sier Hålogaland-teatersjef Nils Johnson som tror at Hamsun ”har stor plass i publikums hjerte”. (*Nordlys* 01.02.05)

Leif Hamsun roser stykket ”Jeg kunne gråte blod”: I et intervju med *Verdens Gang* (07.01.05) sier Leif Hamsun etter premièren av ”Jeg kunne gråte blod” på Oslo Nye Centralteatret: ”Det er jo stadig nye stykker og bøker, og det er veldig spennende hver gang. Men når det gjelder Ingar (Sletten Kolloen), så vet jeg hvor grundig han har jobbet med dette. Han har fått til en ærlig og fin skildring, synes jeg.”

ARRANGEMENT

Hamsun-dager i Grimstad 2005: Hamsun-Selskapet avd. Grimstad minner om årets ”dager” som går av stabelen torsdag 11. august og varer 3 dager. Fullstendig program blir lagt ut i slutten av mars på nettstedet

www.grimstad.kommune.no. Info: turistkontoret@grimstad.kommune.no

Underskudd etter Hamsun-dagene 2004 på Hamarøy: Et underskudd på ca. 270.000 kroner etter Hamsun-dagene 2004 er atskillig mer enn hva arrangørene tidligere hadde regnet med. Hamsun-dagene hadde et budsjett på om lag 2,1 millioner kroner. Det var framfor alt de store, desentraliserte konsertene som gikk med underskudd. ”Vi forsøkte oss med et nytt konsept der vi spredte arrangementer rundt om i kommunen. Det var ikke vellykket i forhold til publikumsoppslutningen,” erkjenner leder av hovedkomiteen Asbjørn Hopland. Underskuddet vil ikke få noen store konsekvenser for Hamsun-dagene i 2006, men fører kanskje til noen strukturforandringer i programmet. ”Vi vil forsøke å spisse arrangementet mer i forhold til den litterære delen, teater, film og lignende og redusere på folkeliv, musikk og konserter,” sier Hopland. Underskuddet vil medføre at Hamsun-Stiftelsen må redusere noen av sine aktiviteter fremover, blant annet når det gjelder produktutvikling og andre planlagte satsinger. De neste Hamsun-dagene i utlandet i 2005 vil imidlertid gå som planlagt. (*Avisa Nordland*, 11.02.05)

Hamsun-dager i Milano i november 2005: Hamsun-Stiftelsen Hamarøy lar ikke økono-

miske bekymringer styre viktige nye prosjekter. Man er allerede i gang med å planlegge Hamsun-dager i Milano i november 2005. "Siste års Hamsun-dager ga oss gode kontakter til Italia. Det er tolken fra den gang, Alice Tolzig, som er vår hovedkontakt i forbindelse med de planlagte "dagan" i Milano," sier Hopland.

Jubileumsforberedelser for 2009:

Styret i Hamsun-Selskapet har fått referat fra et møte som ble holdt i Oslo 23. november 2004, der representanter for hhv. Hamarøy og Grimstad kommuner møttes for å forberede en nasjonal satsing på Hamsun-jubileet 2009. Da er det 150 år siden Knut Hamsun ble født, og datoen er 4. august 2009. Fra Hamsun-Selskapet møtte styremedlem Ola Veigaard, og han hadde invitert to representanter fra Nasjonalkomiteen for Ibsen-satsingen 2006. Komiteen skal forberede og koordinere markeringen av Ibsen i 2006, både nasjonalt og internasjonalt. Arbeidet finansieres av Staten, og i perioden 1998 – 2006 vil det bli bevilget over 40 millioner kroner over Kulturdepartementets budsjett. Møtedeltagerne diskuterte en rekke forhold vedrørende oppgaver og ansvar fremover, med klar henvisning til hvorledes Ibsen-jubileet forberedes. Følgende punkter skal være retningsgivende:

1. Avklare ambisjonsnivået,
2. identifisere fagmiljøer/samarbeidspartnere,
3. finne en "frontfigur",

4. fastlegge strategier.

Til å gjennomføre første fase av dette arbeidet har kommunene oppnevnt 3 personer hver til en arbeidsgruppe. Fra Hamarøy kommune:

- Ordfører Jan Folke Sandnes,
- Direktør Knut E. Høyby fra Hamsun-stiftelsen Hamarøy ,
- Fylkeskultursjef Stig Olsen, Nordland fylkeskommune.

Fra Grimstad kommune ble oppnevnt:

- Ordfører Svein Harberg,
 - Kommunalsjef kultur/oppvekst Bjørn Kristian Pedersen,
 - Fylkeskultursjef Per Norstrøm.
- Styremedlem Ola Veigaard deltar også. Gruppen tar sikte på å starte arbeidet i februar.

(Tekst: Ola Veigaard, Grimstad)

H A M S U N – S E N T E R

Hamsun-Senter på video: En ni minutter lang video om Hamsun-Senteret er ferdig og skal brukes overfor både samarbeidspartnere og i arbeidet med å skaffe nødvendige sponsormidler til prosjektet, sier prosjektleder Alf Einar Øien.

Hamarøy kommune tok utfordringen: Et enstemmig kommunestyre på Hamarøy svarte den 10. februar 2005 på de utfordringene som prosjektlederen for Hamsun-Senteret A/S, Alf Einar Øien, tidligere hadde formulert i sammenheng med driftsplanleggingen til det planlagte senteret.

Kommunestyret vedtok å bidra til å styrke den framtidige drift gjennom å leie to kontorplasser. Dessuten vil man i samarbeid med Nordland fylkeskommune bidra til økt utnyttelse av lokalene/auditoriet gjennom oppsetting av kino- og teaterforestillinger, konserter, andre kulturarrangementer og konferanser. Auditoriedelen skal brukes som festsal for Hamarøy kommune i stedet for den hittil brukte skoleaulaen. Alf Einar Øien var fornøyd: "Politikerne har stilt seg positivt til samarbeid, samlokalisering og lokalt kulturbygg, noe som innebærer at man ser for seg sambruk." (*Avisa Nordland*, 12.02.05)

Vil betale 100.000 kroner for Hamsun-tomt: Nordland Fylkeskommune mener i utgangspunktet at Kultur- og kirkedepartementet via Opplysningsvesenets fond bør stille tomt gratis til disposisjon for Hamarøy Kommune og senteret, men er allikevel villig til å betale 100.000 kroner: "Fordi arealene til vei og veiløsninger vil ha positiv verdi også for andre formål enn Hamsun-Senteret," skriver fylkesadvokat Bjørn Richard Monssen i et brev til departementet. Det er behov for 11,7 dekar til byggeområdet. I tillegg kommer arealer kommunen har behov for til vei, parkering og lignende, totalt nærmere 15 dekar. (*Avisa Nordland* 10.01.05)

Mener at navnet "Opplevelses-senter" gir feil assosiasjoner: Britt Andersen, førsteamanuensis ved

Institutt for nordistikk og litteraturvitenskap, NTNU, mener i et brev til Hamsun-Nytt: "På Hamsun-dagene 2004 på Hamarøy fikk vi en glitrende og inspirert forelesning om senteret. Fryden over det teknologiske tok kanskje litt av, men huset virker utrolig flott, det er bare å glede seg. En liten ting kan det imidlertid være grunn til å advare mot. Det nye navnet bør ikke bli Hamsuns Opplevelsessenter, som det ble foreslått. Det gir feil assosiasjoner til tivoli og triviala. Her bør Hamsun-Senteret (som det jo heter allerede) være det rette navnet."

I B S E N - / H A M S U N - S E N T E R I G R I M S T A D

Stortingsrepresentant savner konkurranse mellom Grimstad og Hamarøy: I slutten av januar 2005 fikk stortingets kulturkomité høre om Grimstads diktersatsing. Komiteen hadde et to dagers besøk i "dikternes by" og ble informert om planene til Ibsen-jubileet i 2006 og de første planene til Hamsun-jubileet i 2009. Byens mål i forhold til Hamsun-jubileet er ifølge lederen for Hamsun-Selskapet i Grimstad, Ola Veigaard, "å finne en nasjonal forankring. Dette er ikke noe lokalt anliggende. (...) Det må utarbeides en felles strategi i samarbeid med de andre Hamsun-stedene i Norge." Stortingsrepresentant Ole M. Thomessen (H) påpekte at Grimstad hadde et stort ansvar i forhold til Hamsun. "Hvilke tanker gjør man seg om et Hamsun-museum?"

spurte han og refererte til Hamsun-Senteret som skal bygges på Hamarøy. Ordfører Svein Harberg svarte diplomatisk at Ibsen og Hamsun ikke er Grimstads alene, videre at man har et meget godt samarbeid med de øvrige Ibsen-museene i Norge, og at et lignende samarbeid også ville bli etablert med Hamsun-miljøet på Hamarøy. (*Grimstad Adressetidende* 27.01.05)

Ny brosjyre om Grimstads forfattersatsing: I en ny brosjyre på 28 sider og med ny logo på forsiden presenteres Grimstads planer for videre satsing på byens diktere, og for et Ibsen/Hamsun-senter. "Grimstad er Henrik Ibsens og Knut

GRIMSTAD
dikternes by

Grimstads nye logo er på forsiden av en interessant ny brosjyre.

Hamsuns by. Det finnes mange spor etter begge to i byen – og Grimstad har satt spor i deres diktning. Nå tar Grimstad ansvar og griper en mulighet. Visjonen er å lære verden om Ibsen og Hamsun. Fundamentet er høy kvalitet og bredt engasjement. Ibsen/Hamsun-senteret vil bli et opplevelses- og vitensenter, et moderne

bibliotek og en spennende møteplass. Grimstad har lagt ut på veien mot visjonen," heter det på brosjyrens siste side. Brosjyren kan bestilles hos Grimstad kommune, via postmottak.kultur@grimstad.kommune.no eller Tlf. 37250300.

DEBATT

Norsk uten Hamsun og Ibsen? Et utkast til en ny læreplan for skolefaget norsk til Utdanningsdirektoratet inneholder ingen forfatternavn og anbefaler dermed ikke at lesing av visse forfatterskap skal være obligatorisk. *Verdens Gang* (29.01.05) stiller seg kritisk "for det første fordi vi må vite noe om vår egen kultur. Det holder ikke å være rik nordmann, om vi er fattige i ånden, i kunnskap. Når de bereiste nye generasjoner kommer til Manhattan eller Beijing og møter begeistring over en oppsetning av "Hedda Gabler", er det pinlig ikke å vite noe om han som skrev stykket. Tar du undergrunnen i Moskva og ser hundrevis av russere stå og sitte og lese en bok, finner du mang en Hamsun-oversettelse." I *Dagbladet* (10.02.05) mener Aslak Sira Myhre at de sterke reaksjonene mot læreplanutkastet avspeiler frykten at "hele den norske kulturarven er i ferd med å gå i vasken under trykket av Big Brother, gangsta-rap, porno og tv-spill." Han mener det gjelder å avskaffe tvangslæsning og i stedet bedre leselysten til elevene. "Harry Potter kan være en vei til Ibsen, men Ibsen er ikke en vei til Harry Potter," sier han. Også *Aften-*